

YUKLARNI TASHISHDA TERMINAL VA LOGISTIKA TEXNOLOGIYASINING HOZIRGI HOLATI VA UNING RIVOJLANISHI

Qosimov Sunnat Hatamovich.
“Transport logistikasi” kafedrası dotsenti
Jizzax Politexnika instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada terminallarning maqsadi ko‘rib chiqiladi va logistika rivojlanishining ushbu bosqichida terminal texnologiyasining ishlash printsipi tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: Terminal tashishlar, yuklarni etkazib berish, transport tarmoqlari, shakllanish tamoyillari, samaradorlik, usullar, harakatlanuvchi tarkib, rivojlanish, transport, ombor, terminal, infratuzilma, mintaqa

Abstract. This article considers the purpose of terminals and describes the principle of operation of terminal technology at this stage of logistics development.

Key words: Terminal transport, cargo delivery, transport networks, principles of formation, efficiency, methods, rolling stock, development, transport, warehouse, terminal, infrastructure, region

Terminal zamonaviy texnologik uskunalar bilan jihozlangan ob‘ektlar tizimi bo‘lib, tashish va tarqatish jarayoni bilan bog‘liq xizmatlarning to‘liq spektrini bajarish imkonini beradi. To‘g‘ri tashkil etilgan tashish jarayoni yuk oqimlarini eng samarali o‘zgartirish uchun moslashtirilgan va jihozlangan maxsus ob‘ektlarda boshlanishi va tugashi kerak. Bu ob‘ektlar har xil turdagi, maqsadlari va qayta yuklash, saqlash va tashish operatsiyalarini tashkil etish mexanizatsiyalashgan va avtomatlashtirilgan omborlardir.

Yuk oqimlarini o‘zgartirishning maqsadi tovarlarni, tovarlarni, materiallarni yanada samarali tashish yoki undan foydalanishni ta‘minlashdir.

Zamonaviy taʼminot zanjirlarida tovarlarning asosiy qismini etkazib berish transport terminallari tizimi orqali amalga oshiriladi, bu erda yuk partiyalarini birlashtirish yoki boʻlish, tovarlarni vaqtincha saqlash, turli transport vositalari yoki turli transport turlari oʻrtasida yuk birliklarini qayta yuklash amalga oshiriladi. Ayrim terminal obʼektlarida qoʻshimcha qiymat yaratuvchi tovarlar bilan operatsiyalar amalga oshiriladi

Avtotransport terminallari misolida terminal tizimining umumiy ishlash tamoyillarini koʻrib chiqamiz. Avtomobil transporti dastlab uyma-uy yurish rejimida ishlagan, bu uning afzalliklaridan biri hisoblangan. Biroq, transport vositalarining yuk koʻtarish qobiliyatining oshishi kichik partiyalarni kichik guruhlarga ajratish uchun terminallar yaratishni talab qildi. Vaqt oʻtishi bilan ular logistikada muhim rol oʻynaydigan koʻp profilli logistika obʼektlariga aylandi

Intermodal yuk tashishning rivojlanishi turli transport turlari tarmoqlari oʻrtasidagi bogʻlanishni taʼminlovchi va bozor konyunkturasidan kelib chiqqan holda transport turi va tashish yoʻnalishini oʻzgartirish imkonini beruvchi intermodal terminallarning paydo boʻlishiga olib keldi.

Terminal xizmatlaridan foydalanuvchilar nafaqat yuk joʻnatuvchilar yoki qabul qiluvchilar, balki transport operatorlari, ekspeditorlar va logistika faoliyatining boshqa ishtirokchilari hamdir. Terminallarda ular tashish jarayonida oʻzaro aloqada boʻlgan boshqa kompaniyalarning xizmatlaridan, shuningdek, transport vositalarini yuklash va tushirish, tovarlarni yigʻish va qisqa muddatli saqlash, transport vositalarini kichik taʼmirlash va boshqalar xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega.

Terminal texnologiyasidan foydalanganda joʻnatuvchining "eshigidan" oluvchining "eshigiga" toʻgʻridan-toʻgʻri etkazib berish terminallarda ikkita yuk tashish bilan almashtiriladi.

Bunday holda, yuklarni etkazib berish jarayoni quyidagi tarkibiy qismlarga boʻlinadi:

-yukni joʻnatuvchidan terminalga etkazib berish;

joʻnatish terminalidagi operatsiyalar (kichik guruhlash, tashish yoʻnalishlari boʻyicha taqsimlash, paketlash, vaqtincha saqlash, qadoqlash, etiketlash va boshqalar);

-maksimal koʻrsatkichli transport vositalaridan foydalangan holda terminallar oʻrtasida magistral tashish;

-belgilangan terminalda operatsiyalar;

-oluvchiga yakuniy yetkazib berish (terminaldan yetkazib berish)

Anʼanaviy transport tizimlarida yuklarni tashishni toʻxtatib turish va qoʻshimcha yuk tashish sekin etkazib berish, yuk tashish uchun qoʻshimcha xarajatlar, qayta hujjatlashtirish zarurati va tovarlarning shikastlanish xavfi tufayli nomaqbul deb hisoblangan. Shu bilan birga, toʻgʻri tashkil etilgan holda, terminal tizimi ham tashuvchilarga, ham yuk egalariga bir qator imtiyozlar berishi mumkin.

Avtotransport terminallari tizimida terminallarga texnik xizmat koʻrsatish, ulardagi yuk operatsiyalari va etkazib berish orqali etkazib berish bilan bogʻliq qoʻshimcha xarajatlar yuk partiyalarini yoʻnalishlar boʻyicha birlashtirishda tejamkorlik hisobiga qoplanadi.

Terminallar kechayu kunduz ishlashi mumkin, magistral transportda yuklash va tushirish oldindan tayyorlangan yarim tirkamalarni tezda qayta tiklash bilan almashtiriladi. Bu oddiy toʻgʻridan-toʻgʻri tashishda muqarrar boʻlgan yuk operatsiyalarining samarasiz toʻxtab qolishlarini bartaraf etibgina qolmay, balki terminallar oʻrtasida tashishlarni jadvalga muvofiq amalga oshirish imkonini beradi.

Bu foydalanuvchilar uchun terminal tizimi xizmatlarining jozibadorligini oshiradi. Yangi avlod terminal majmualariga quyidagilar kiradi:

-tovarlarni saqlash va qayta ishlash uchun ixtisoslashtirilgan avtomatlashtirilgan omborxonalar;

- konteyner terminallari;
- harakatlanuvchi tarkib uchun to'xtash joylari;
- Davlat bojxona qo'mitasi organlari va tegishli xizmatlar tomonidan bojxona funksiyalarini bajarish uchun binolar;
- bank filiallari va sertifikatlashtirish markazlari;
- ekspeditorlik va brokerlik firmalari;
- Sug'urta kompaniyalari;
- ulgurji va chakana savdo markazlari va biznes markazlari;
- mijozlarning, shu jumladan xorijiy kompaniyalarning, savdo vakolatxonalarining
- ma'muriy binolari va ofislari;
- xavfsizlik va xavfsizlik xizmatlari;
- pochta, telegraf va boshqa aloqa turlari;
- hisoblash va axborot-logistika markazlari;
- transport vositalarining harakatlanuvchi tarkibiga texnik xizmat ko'rsatish markazlari;
- dam olish xonalari va mehmonxonalar;
- oziq-ovqat mahsulotlari;
- ulgurji va chakana savdo do'konlari va ko'rgazma zallari;
- tahliliy tadqiqot markazlari;
- reabilitatsiya va sog'lomlashtirish komplekslari

Terminallarda yuk tashishning sxemasi ifodalangan. Terminallarda yuk tashishlar sifati yuklarni yuqori tezlikda etkazib berish va transport vositalaridan samarali foydalanish bilan tavsiflanadi. Yirik logistik tizimlarda yuk tashish usulini tanlashda yuk tashish bilan bog'liq xarajatlarni to'g'ri belgilash katta ahamiyatga egadir. Masalan, yuklarni xalqaro tashish bilan bog'liq xarajatlarni logistik tashkil etuvchilari quyidagilarni o'z ichiga oladi: - mahsulotni jo'natishga tayyorlash (sifatini, sonini, markirovkasi, qadoqlanishi va h.k ni tekshirish); - mamlakatda ortish-tushirish; - yuklarni jo'natish nuqtalarida, terminallarda saqlash, vaqtinchalik saqlash omborlarida va h.k; - yuklarni chegaradan olib o'tish, portlar va xorijda jo'novchi transport vositalariga etkazish; - transport vositalariga ortish (avtomobil, kema va vagon), shu jumladan chegaradan o'tish nuqtasida ham; - xalqaro transport

orqali tashish; - sug'urta va bojxona deklaratsiyasi uchun haq to'lash; - belgilangan punktda yukni tushirish; - bojxona to'lovlari, soliq va yig'implarni to'lash; - yuklarni qabul qiluvchi omboriga etkazilgani uchun haq to'lash va boshqalar. YUklarni etkazishda aniq xarajatlar yig'indisining mavjudligi sotish sotib olish shartnomasi bilan belgilangan asosiy shart - sharoitlardan kelib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyot

1. Миротин Л.Б., Чубуков А.Б., Тошбоев И.Э. Логистическое администрирование- Москва: Экзамен, 2009.
2. Косимов, С. Х., & Нишонов, А. О. У. (2021). Пути развитие логистической системы при организации перевозки грузов на международных маршрутах. *Academic research in educational sciences*, 2(3).
3. Косимов, С. (2021). ПРИМЕНЕНИЕ ОБУЧАЮЩИХ ПРОГРАММ-ТРЕНАЖЕРОВ В ОБУЧЕНИИ ПРЕДМЕТА «ЛОГИСТИКА ТРАНСПОРТА». *InterConf*.
4. Қосимов, С. (2021). ТАЪЛИМ СОҲАСИДА ЭЛЕКТРОН ТАЪЛИМ ТРЕНАЖЁРЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ МУАММОЛАРИ ВА САБАБЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 2(2).
5. Исроилов, Ф. И., & Норкулов, А. Я. (2021). ЮКЛАРНИ ИСТЕЪМОЛЧИ МАНЗИЛИГА ЕТКАЗИБ БЕРИШ ЖАРАЁНИНИ БОШҚАРИШ МОДЕЛИ. *Academic research in educational sciences*, 2(1).
6. Косимов, С., & Косимов, Б. (2021). ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННЫХ ТЕРМИНАЛОВ В ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ. *InterConf*.
7. Qosimov, S. (2021). METHODOICAL BASIS FOR TEACHING ELECTRONIC EDUCATION. *InterConf*.
8. Шарипова, Н., & Рахматуллаев, М. (2021). К ВОПРОСУ О НАЗНАЧЕНИЕ И КЛАССИФИКАЦИЯ ДОРОЖНЫХ КОНТРОЛЕРОВ В СИСТЕМЕ ДОРОЖНОЕ УПРАВЛЕНИЕ. *InterConf*.
9. Тагаев, Х. (2021). ТЕХНОЛОГИЯ СОЗДАНИЯ И ПРИМЕНЕНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ДИДАКТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПОДГОТОВКЕ УЧИТЕЛЕЙ СПЕЦИАЛЬНЫХ ПРЕДМЕТОВ. *InterConf*.
10. Карпеченко, В. А. (2016). СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ТЕРМИНАЛЬНО-ЛОГИСТИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ И ЕЕ РАЗВИТИЕ В ОМСКОЙ ОБЛАСТИ. *NovaInfo. Ru*, 2(57), 175-181.